

Lausunto

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

SiV@eduskunta.fi

Asia: Sanaston lausunto valtioneuvoston jatkokirjelmästä UJ 38/2018 vp (Direktiivi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisältömarkkinoilla)

Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Sanasto rf (jäljempänä Sanasto) kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Sanasto on valtakunnallinen kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö, joka valvoo kirjallisuuden tekijöiden oikeuksia ja etuja. Edustamme yli 10 000 suomalaista kirjallisuuden tekijää. Sanaston jäsenjärjestöjä ovat Finlands svenska författareförening rf, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry sekä Suomen tietokirjailijat ry.

Sanaston pääviestit

- *Suomen tulee kannassaan ja trilogineuvotteluissa varmistaa, että artiklassa 12 turvataan tekijöiden oikeuksien täysimääräinen toteutuminen artiklan soveltamisalaa rajaamalla.*
- *Suomen tulee pitäytyä jo direktiivin aiemmissa käsittelyvaiheissa ottamassaan kannassa, jonka mukaan sisämarkkinoilla tulisi vähentää oikeuksien pirstaloitumista ja uusien oikeudenhaltijoiden ja oikeuksien synnyttämistä.*
- *Lehtikustantajille ei tule säätää erillistä lähioikeutta. Lähioikeus vahvistaisi jo ennestään vahvemman sopijapuolen asemaa tekijöihin nähden. Suomen tulee aikaisemman kantansa mukaisesti vastustaa direktiiviehdotuksen artiklan 11 säätämistä.*

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

- *Tekijänoikeuksien pitää toteutua teknologiasta riippumatta. Tästä syystä verkossa toimivien sisältöjä hyödyntävien välittäjäpalveluiden tulee hankkia oikeudenhaltijoiden luvat sisältöjen käyttöön. Näin voidaan poistaa ns. arvokuilun luomia ongelmia markkinoiden toimivuudelle ja teosten tekijät saavat asianmukaisen korvauksen. Suomen tulee aktiivisesti edistää arvokuilun poistamista koskevaa tasapainoista sääntelyä.*
- *Sanasto pitää erinomaisena, että direktiiviehdotuksessa pyritään parantamaan tekijöiden sopimus-oikeudellista asemaa (direktiivin IV-jakso). Suomen tulee kannattaa Euroopan parlamentin esittämiä ratkaisuvaihtoehtoja lausunnossa tarkemmin ilmenevin varauksin.*

Kustantajien oikeus vaatia korvausta rajoitussäännöksen nojalla tapahtuvasta teoksen käyttämisestä (artikla 12)

Artiklan 12 alkuperäinen muotoilu komission alkuperäisessä ehdotuksessa oli erittäin ongelmallinen tekijöiden kannalta, sillä se olisi luonut kustantajille oikeuden tiettyihin kirjallisuuden jälkikäytön korvauksiin myös niissä maissa, joissa niitä ei ole kulttuuripoliittisista ja toimeentuloon liittyvistä syistä jaettu kustantajien ja tekijöiden kesken. Lainauskorvaukset esimerkiksi maksetaan suuressa osassa EU-maita vain tekijöille.

Käsityksemme mukaan parlamentin ja neuvoston trilogineuvotteluissa on saavutettu artiklan sisällöstä kompromissi. Artikla mahdollistaisi edelleen nyky muodossaan jälkikäytöstä maksettavien korvausten jaon maissa, joissa tällainen jakojärjestelmä kustantajien ja tekijöiden välillä on käytössä. Toisaalta se mahdollistaisi kansallisten korvausjärjestelmien säilyttämisen enemmistössä jäsenvaltioista, joissa korvauksia ei tekijöiden ja kustantajien välillä ole tietyllä teosten käyttöalueella jaettu.

Trilogeissa saavutetussa kompromississa komission alkuperäiseen ehdotukseen on tehty rajauksia, jotka ilmenevät erityisesti artiklaa koskevassa direktiivin johdantolauseessa. Ilman rajaamista artikla 12 olisi käytännössä voinut koskea myös monia tulevaisuuden käyttömuodoista kerättäviä korvauksia. On erityisen tärkeää, että johdantolauseessa ilmenevät rajaukset säilyvät osana direktiivitekstiä neuvotteluiden loppuun saakka ja Suomen tulee olla vahvasti turvaamassa tätä.

Artiklaa arvioitaessa ja siitä keskusteltaessa tulee muistaa, että se on lähtökohtaisesti tekijänoikeuden peruseriaatteiden vastainen. Tekijänoikeus syntyy aina tekijälle ja hänen tulee voida päättää, mitä oikeuksiaan hän luovuttaa. Nyt lainsäätäjät tulee puuttumaan artiklalla 12 tähän tekijänoikeuden peruseriaatteeseen ja luomaan suoraan lain nojalla oikeuksia vahvemmalle sopimusosapuolelle eli kustantajalle.

Suomen tulee kannassaan ja trilogineuvotteluissa varmistaa, että artiklassa 12 turvataan tekijöiden oikeuksien täysimääräinen toteutuminen artiklan soveltamisalaa rajaamalla. Suomen tulee myös huolehtia, että jäsenvaltioissa tekijänoikeuden rajoitusten ja poikkeusten perusteella

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

suoritettavien korvausten jakautumiseen luotujen sisäisten käytäntöjen jatkuminen on mahdollista ja uudet tulevaisuudessa mahdollisesti rajoitusten ja poikkeusten nojalla syntyvät tekijänoikeuskorvaukset suoritetaan jatkossakin ensisijaisesti vain tekijöille.

Lehtikustantajien lähioikeus (artikla 11)

Lehtikustantajien oikeudet on perinteisesti määritetty sopimuksessa, ei lain tasolla. Näin tulee olla jatkossakin. Sopimalla kustantaja saa tarvitsemansa oikeudet, joita se voi oikeudenhaltijan tavoin puolustaa oikeudettomasti käyttäviä tahoja, kuten uutisaggregointipalveluita, vastaan. Näkemyksemme mukaan ei tarvita erillistä lähioikeutta, vaan kustantaja voi toimia tekijänoikeuden luovutusten nojalla. Tämä on myös tekijöiden edun mukaista.

Tekijänoikeuksien luovuttamisen yhteydessä tekijä ja lehtikustantaja ovat voineet ottaa huomioon sopimussuhteen luonteen ja erityispiirteet. Myös tekijänoikeuden luovutuksen laajuudesta on voitu sopia tekijän ja kustantajan välillä. Laintasoinen oikeuksien siirto olisi vääränsuuntaista kehitystä sekä turhaa sääntelyä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi lausuntoja kustantajien lähioikeudesta toukokuussa 2016. Tuolloin lehtikustantajien lähioikeutta vastustettiin lausunnoissa lähes poikkeuksetta. Sama toistui, kun aiheesta lausuttiin aiemman U-kirjelmän yhteydessä (U 63/2016 vp) eduskunnan sivistysvaliokunnalle helmikuussa 2017. Lausuntojen perusteella muodostettu Suomen kanta kustantajan lähioikeuksiin oli kielteinen. Myös sivistysvaliokunta on pitänyt lähioikeutta koskevaa artiklaehdotusta epäselvänä ja todennut, että on välttämätöntä, että mm. säännöksen todellista tarvetta selvitetään edelleen.

Lehtikustantajien lähioikeus on nähty monilla tahoilla hyvin ongelmalliseksi. **Suomen tulee kannasaan vastustaa lehtikustantajien erillisen lähioikeuden säätämistä.**

Arvokuilusäännös ja alustapalveluiden vastuu sisällöstä (artikla 13)

Arvokuiluongelma on todellinen ongelma luovalla alalla. Erilaisesta alustapalveluiden tarjoamisesta on muodostunut merkittävää sisältöliiketoimintaa. Kuitenkin teosten oikeudenhaltijat ovat alustapalveluihin nähden epätasavertaisessa asemassa, eivätkä pääse neuvottelemaan teostensa käytöstä ja kohtuullisesta korvauksesta. Tämä vaikeuttaa luovan alan mahdollisuuksia tuottaa laadukasta sisältöä ja investoida uuteen sisältöön. Arvokuilun ongelma vääristää myös kilpailua erilaisten luovan alan sisältöjä tarjoavien palvelujen välillä.

Komission alkuperäisen direktiiviehdotuksen arvokuilun korjaamista koskeva artikla 13 on käsittelyn eri vaiheissa tarkentunut huomattavasti alkuperäisestä muodostaan. Parlamentti ja neuvosto esittävät arvokuilun korjaamiseksi hyvin samansuuntaisia ratkaisuja, jotka molemmat ottavat huomioon mm. Suomen aiemmin artiklaa kohtaa esittämän kritiikin. Artiklan soveltamisalaa on kavennettu aiemman kannanmuodostuksen jälkeen huomattavasti. Parlamentin ja neuvoston esittämien ratkaisujen mukaan

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

alustapalvelut olisivat velvollisia hankkimaan toimintaansa luvat oikeudenhaltijoilta, eivätkä ne voisi vedota sähkökauppadirektiivin artiklan 14 mukaiseen vastuuvapauteen.

Suomen tulee jäsenvaltioiden neuvotteluissa ryhtyä aktiivisiin toimiin arvokuilun sulkemiseksi sekä edistää neuvotteluratkaisun syntymistä. Kielteinen suhtautuminen asian ratkaisemiseen ei ole kotimaisen luovan alan etujen mukaista – se palvelee vain alustapalveluita tarjoavia kansainvälisiä suur-yrityksiä.

Tekijöiden ja esiintyvien taiteilijoiden kohtuullista korvausoikeutta ja tekijänoikeuden luovutussopimuksia koskevat tarkennukset (direktiivin IV-jakso, artiklat -14-16a)

On erinomaista, että direktiiviehdotuksessa tarkennetaan tekijöiden oikeutta kohtuulliseen korvaukseen. Kirjankustannusalalla kustantajat hyödyntävät teoksista yhä useammilla tavoilla ja uusia väyliä pitkin. Tekijöiden on tästä syystä entistä hankalampi seurata esimerkiksi oman teoksensa myyntiä eri muodoissa, sillä kustantajat eivät ole olleet kykeneviä tai halukkaita tarjoamaan tekijöille myynnin riittävän seuraamisen kannalta tarpeellista tietoa, vaikka sen pitäisi nykyteknologian valossa olla aika helpostikin mahdollista.

Tekijänoikeuslain kustannussopimussäännösten edellyttämä kustantajan tiedonantovelvollisuus koskee esim. painetussa muodossa olevien teosten painosmäärien ilmoittamista, painoksen jäännöserää sekä myynnin ja vuokraamisen määrää. Tämä on riittämätöntä, ja on erittäin kannatettavaa, että tarkemman informaation tarjoamisesta tekijöille asetetaan kustantajille lakisääteisiä velvoitteita. Euroopan parlamentin esitys läpinäkyvyyden parantamiseksi on kannatettava. Parlamentin esityksestä tulisi kuitenkin poistaa maininnat liikesalaisuuksista, sillä niiden huomioiminen saattaisi tosiasiansa estää säännöksen hyvän tarkoituksen ja sopimusten läpinäkyvyyden toteutumisen.

Käsillä olevassa perusmuistiossa korostuvat korvausten jälkikäteisen kohtuullistamisen oletetut käytännön ongelmat suhteessa sopimusvapauteen ja markkinoihin. Kohtuullistamismekanismin olisi päinvastoin erittäin myönteinen, sopimusten kohtuuttomuutta *ennaltaehkäisevä* vaikutus, jolla olisi mahdollista torjua heikompaan sopimuspuoleen eli tekijöihin kohdistuvat toisinaan selvätkin hyväksikäyttöyritykset teosten käytöstä sovittaessa.

On selvää, että heikomman sopimusapuolen asemassa olevien tekijöiden hyväksi säädettävä lainsäädäntö tulee olla sekä jäsenvaltioita että teosten käyttäjiä kohtaan pakottavaa sääntelyä. Vapaaehtoisuuteen ja alan yleisten käytäntöjen kehittymiseen pohjaava lainsäädäntö on enemmän toiveajattelua kuin todellinen ratkaisu jo pitkään vallinneeseen epäkohtaan luovalla alalla.

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

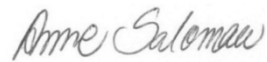

Suomen tulee kannattaa, edellä esitetyin liikesalaisuuksia koskevin varauksin, Euroopan parlamentin ehdottamia säännöksiä, joilla pyritään edesauttamaan läpinäkyvien ja avoimien toimintakäytäntöjen kehittymistä sekä riittävää teosten käytön raportointia. Asiaa arvioitaessa tulee huomioida tekijöiden asema heikompana sopimusosapuolena ja tarve ajoittain kohtuullistaa jo tehtyjä sopimuksia.

Helsingissä 4. päivänä helmikuuta 2019

Heikki Karjalainen
Puheenjohtaja

Anne Salomaa
Toiminnanjohtaja

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

